

može postići spoznaju koja prekoračuje realnu svijest svih društvenih klasa vremena u kojem on živi. Ukazujući na ograničenost ovakvih shvaćanja, autor ukratko ocrtava i druge relevantne aspekte odnosa Mannheimove misli i marksizma, te neke paralele između Lukacseva i Goldmannova tretiranja klasne svijesti i društvenih klasa. U trećem dijelu knjige pod naslovom »Društvena relevantnost ideja« naznačuje se značenje ideja za društvenu stvarnost; u vidokrugu takvog zadatka govori se o Lenjinovom djelu i relaciji »ideje i zbilje« sa stanovišta revolucionarne akcije Oktobra, o sociologijskoj interpretaciji političkih ideja, političkoj kulturi i društvenom napretku te o socijalističkom društvu i humanističkom obrazovanju.

Aktualnim i zanimljivim čine se Marušićeve zamjedbe o socijalističkom društvu i obrazovanju; on ističe da je do sada zahtjev za humanističkim obrazovanjem istican uglavnom s dva različita stajališta: funkcionalno proizvodnog, kojemu je glavni motiv ekonomska efikasnost, i tradicionalističko aristokratskog, koji humanističko obrazovanje svodi na klasičnu kulturu i humanističke discipline s naglaskom na jednu »izvanpovijesnu i romantičarsku kritiku modernog svijeta tehničke civilizacije«.

Zalažući se za kreiranje i shvaćanje humanističkog obrazovanja kao »obrazovanja za društvene promjene«, on naglašava da se takovo shvaćeno obrazovanje iskazuje kao način formiranja svijeta i stava, sposobnost da se sagleda totalitet situacije u kojoj se čovjek nalazi, kako bi se ljudska akcija temeljila na viziji novoga svijeta.

Na kraju, par riječi o karakteru cijele knjige: radovi ovdje sakupljeni objavljeni su većinom u raznim časopisima unazad jednog desetljeća; iako pate od kvalitativne neujednačenosti i povelike disperzije misli (teze sociologije znanja razmatraju se paralelno sa ili kroz pokušaje vrednovanja cjelokupnog opusa glavnih utemeljitelja sociologije znanja, što često razvodnjuje osnovnih misli), oni ipak nadmašuju uobičajeni priručnički karakter instruktivni su za dublje proučavanje bilo sociologije znanja, kao zasebne discipline, bilo same relacije naznačene naslovom knjige.

Drago Čengić

Petar Marković

RAZVOJ SEOSKE INFRASTRUKTURE U JUGOSLAVIJI

Niš, Ekonomika, 1977, 147 + 54 stranica

Časopis *Ekonomika* u posebnoj biblioteci objavljuje uglavnom ekonomske studije, ali interesantne i za sociologe. Posebno je zanimljiva peta po redu edicija u toj biblioteci, a to je studija Petra Markovića *Razvoj seoske infrastrukture u Jugoslaviji*. U njoj je autor, nastavljajući svoja ranija istraživanja, analizirao razvoj jugoslavenskog sela i njegovih institucija, opisujući uvjete stanovanja, putove, objekte itd., zahvatajući jedan čitav kompleks problema koji je neopravdano bio zaobiđen u dosadašnjim znanstvenim analizama. Razlog tome nije samo složenost problematike, već i činjenica da još uvijek nemamo ozbiljniji pristup u sistematizaciji i sakupljanju tako dragocjenih podataka i činjenica, kao svjedočanstva koja će uskoro nestati iz svijeta realnosti. Statistika koje bi trebala pratiti i suptilnije kvantificirati pojedine strukture u tome je zakazala, a osjeća se i nedostatak jedinstvene metodologije praćenja, na što ukazuje i autor (str. 28).

Pored autorova predgovora i predgovora S. Livade, studija sadrži još petnaest poglavlja, a na kraju uz literaturu nalaze se i dva priloga — prilog o nekim elementima urbanizacije sela, i tabularni prilog. Osnovna poglavlja su sljedeća: 1. Uvod, 2. Specifičnosti izgradnje seoske infrastrukture, 3. Društveno-ekonomski uslovi razvoja seoske infrastrukture u 19. i prve četiri decenije 20. stoljeća, 4. Selo u prošlosti: aglomeracija poljoprivrednog stanovništva, 5. Uticaj razvoja privrede na promene u ekonomskoj strukturi stanovnika i razvoj seoske infrastrukture, 6. Društveno-ekonomski značaj izgradnje seoske infrastrukture, 7. Zgrade u selu, 8. Opremljenost stanova na selu, 9. Školstvo, prosvjeta i kultura u selu, 10. Zdravstvo u selu, 11. Zadruge kao dio seoske infrastrukture, 12. Poljoprivredno-industrijski kombinati i njihov uticaj na razvoj seoske infrastrukture, 13. Prometno-trgovinske organizacije u selu, 14. Putevi u selu, i 15. Zaključna razmatranja.

Ovdje je bitno istaknuti da autor ne shvaća infrastrukturu kao jednodimenzionalnu, prolaznu ili samo materijalnu strukturu jedne generacije za

njezine potrebe, već je doživljava kao svojevrsnu historijsku i generacijsku konstantu, kao živo, nezaobilazno društveno tkivo satkano od materijalnog i duhovnog sadržaja, izraslog iz napora generacija koje su, nasljeđujući određene društvene tekovine, neimarski stvarale i za buduće generacije. Ona je stoga vrlo složen produkt rada, a također i osnova sadašnjeg i budućeg načina življenja mnogih generacija; čak bi se moglo reći da se po odnosu prema njoj može u velikoj mjeri ocijeniti odnos i odgovornost čovjeka prema sebi i društvu.

U zaključnim razmatranjima autor konstatira otprilike sljedeće: Većina stanovništva u nas živi još uvijek u selu, čija se infrastruktura u zadnjih nekoliko decenija snažno razvija. Na razvoj sela u Jugoslaviji utjecali su historijsko-kulturni momenti, osobito razvoj poljoprivrede i agrarni odnosi, koji su utjecali na postojanje nekoliko zona međusobno specifičnih (npr. sjeverno od Save i Dunava, južno od Save i Dunava, Vojna krajina i sl.), a značajno je utjecao i ekonomski položaj poljoprivrede u ukupnoj privredi. Sistematizirajući saznanja o dinamici i sadržaju izgradnje seoske infrastrukture, autor zaključuje da postoji nekoliko faza njezina razvoja: podizanje stambenih i gospodarskih zgrada; modernizacija domaćinstva; izgradnja zajedničkih komunalnih objekata u selu; izgradnja objekata od šireg društvenog značenja (domovi kulture, zdravstveni objekti i slično). Marković smatra da se najveći broj sela u nas nalazi upravo u ovoj zadnjoj fazi izgradnje seoske infrastrukture. Na žalost ta je izgradnja prepuštena »uglavnom inicijativi pojedinaca«, što znači da »cjelokupan, veoma buran razvoj seoske infrastrukture nije kanalisiran planskim usmeravanjem izgradnje, razmeštaja i povezivanja sa gradskom privredom« (str. 147).

Ukoliko bismo željeli istaći nekoliko ocjena, tada bismo se pridružili mišljenju S. Livade koji kaže sljedeće: »Pionirski pothvat autora da sabere i interpretira neke važnije činjenice o infrastrukturnim osnovama promjena u selu značajan su prilog za one koji će se promjenama u cjelini ili njihovim dijelovima htjeti ili moći dublje pozabaviti. Ovim je bez pretjerivanja uzorana prva dublja brazda ... Svojom stvaralačkom »akribijom« autor je pionirskim pothvatom u domeni sabiranja faktografskih činjenica o infrastrukturnim promjena-

ma u selu i njihovoj interpretaciji udario solidan temelj za daljnje znanstvene i društvene analize ... Utoliko više autorov napor zaslužuje društveno priznanje, jer nam je stavio na dispoziciju solidne materijalne činjenice kao nezaobilazne pretpostavke za daljnju analizu ovih problema« (str. 25).

Ivan Cifrić

Mate Suić

ANTIČKI GRAD NA ISTOČNOM JADRANU

Zagreb, Liber, 1976, 264 + 64 stranica

U suvremenoj literaturi iz sociologije naselja nemoguće je zaobići knjigu Mate Suića *Antički grad na istočnom Jadranu*, unatoč tome što se u njoj obrađuje arheološka, urbanistička i arhitektonska problematika iz antičkog razdoblja; možda upravo to što autor ne ostaje zarobljen jednom disciplinom, već problematici pristupa teorijski šire i praktički dublje ponire u socijalne i društvene uvjete nastanka i razvitka antičkog grada, čini ovu knjigu još interesantnijom.

Knjiga je rezultat autorova opsežnog naučnoistraživačkog rada, a rezultirala je iz bogato sakupljene građe, minuciozno sistematizirane i uobličene u jedinstvenu cjelinu. Posebno je značajno što autor mnoštvo činjeničnog materijala korisno upotrebljava u komparativnim izučavanjima. U spoznajama do kojih dolazi on je vrlo oprezan, posebno ako postoje moguće indikacije za drugačije zaključivanje, što ga oslobađa shematičnog i omogućava mu hipotetički način razmišljanja. Značajno je istaknuti i činjenicu da se Suić ne pridržava uobičajenog načina u primjeni metode, već primjereno upotrebljava konkretnu dijalektičku metodu u historijskim proučavanjima.

Osnovni moto njegova proučavanja jest urbani razvoj kroz historiju, na konkretnim primjerima, promatram u kontinuitetu od autohtonog sela do autohtonog grada, a sociologijski mu je način mišljenja i pristup na zavidnoj visini. Pri tome njegova zapažanja nadilaze vremenske granice. On dolazi do širih i općenitijih konstatacija, značajnih u današnjim kako metodologijskim tako i teorijsko-hipotetičkim pristupima izuča-